

TANULMÁNYOK

FORGÁCS JÓZSEF

New South Wales Egyetem, Sydney

AZ ÉRZELMEK HATÁSA A SZOCIÁLIS ÉSZLElésRE ÉS ÍTÉLETALKOTÁSRA¹

Befolyásolja-e a szociális ítéletalkotást az ítéletalkotó érzelmi állapota? Annak ellenére, hogy már az antik filozófusok érdeklődést tanúsítottak e kérdés iránt, a pszichológiai kutatás a legutóbbi időkig hajlott arra, hogy figyelmen kívül hagyja az érzelmek hatását az ítéletekre. A pszichikumnak a megismerés, az érzelem és a viselkedés alkotta „ősi hármasságából” az érzelem viszonylag elhanyagolt terület maradt (HILGARD, 1980; ZAJONC, 1980). Ugyanakkor nyilvánvaló gyakorlati jelentősége van annak, hogy világosan megértsük, miként befolyásolják az érzelmek az ítéleteket. A szociális ítéletalkotás egy ember életében számos döntésnél központi szerepet játszik. A legtöbb jogi, politikai vagy gazdasági döntés is olyan ítéleteken alapul, amelyek szándékokra, beállítódásokra, illetve a felelősségre következtetnek. Ebben a tanulmányban a saját magunk és más kutatók által elvégzett elméleti és empirikus munkákat tekintjük át, amelyek arról tanúskodnak, hogy az érzelmek nagyon sokféle szociális és személyes ítéletre valóban jelentős befolyást gyakorolnak. Ahhoz a következtetéshez fogunk elérkezni, hogy napjaink érzelem megismerés-modelljei megfelelő értelmezési keretet nyújtanak az érzelmi állapotok számos ítéletalkotásbeli következményének magyarázatára.

A TÁRSAS ÍTÉLETEK TERMÉSZETE

A legtöbb szociális észlelési feladat — például a személyészelelés és az attribúciók — lényegét a következtetésekben és az értelmezésekben találjuk meg (HEIDER, 1958; KELLY, 1955). Noha az észlelő a fizikai észlelés során is erőteljesen konstruál — miként Gibson egykor mondta: „Az agy, és nem az érzékszervek mondják meg nekünk az igazat világunkról” —, kevés bizonyíték van arra, hogy az érzelmi állapotok közvetlenül befolyásolják tartós konstrukciónkat a fizikai világról. Ezzel szemben a szociális ész-

1 1988-ban Ausztráliában a Nemzetközi Pszichológiai Kongresszuson tartott előadás folyóiratunk rendelkezésére bocsátott szövege.

lelés sokkal kidolgozottabb kognitív folyamatokat tesz szükségessé, amelyekben következtetések és értelmezések foglalnak helyet (vö. ASCH, 1946; HEIDER, 1958). Pontosan az a körülmény, hogy a legtöbb szociális észlelési feladat rendkívül bonyolult és többlépcsős, eredményezi, hogy az érzelmi állapotok jelentős szerepet játszhatnak az ilyen ítéletekben.

A legtöbb társas viselkedésre számos alternatív értelmezés ráillik, és nagyon kevés kritérium van annak eldöntésére, vajon észleléseink pontosak-e vagy sem (TAFT, 1955). A hibás észlelések vagy ítéletek gyakran önbeteljesítőkké válnak, azaz irányítják a további információkeresést (SNYDER és CAMPBELL, 1980). Észlelőkként egy szempillantás alatt kell választanunk számos lehetőség között, amikor egy cselekedetnek értelmet akarunk adni. Vajon egy hízelgő megjegyzés őszinte-e, vagy csupán manipulációs kísérlet? Őszinte-e egy mosoly, vagy erőltetett? Ugyanaz a mosoly jelenthet magabiztosságot, de önálárendelést is (FORGAS, 1987), egy és ugyanazt a mondatot lehet mókásnak vagy sértőnek, ellenségesnek vagy határozottnak értelmeznünk, ugyanaz az akció jelenthet büszkeséget vagy magabiztosságot, bátorságot vagy vakmerőséget. Az ilyen döntéseket irányító következtetésekben magas szintű kognitív folyamatok vesznek részt, melyeket az érzelmek befolyásolhatnak.

Számos korai vizsgálat kimutatótt érzelmi torzításokat az ilyen ítéletekben. Egy kísérletvezető, egy kísérleti feladat, vagy a saját személy észlelése sokkal pozitívabb, ha a kísérleti személy jól érzi magát (IZARD, 1964; WESSMAN és RICKS, 1966). FESHBACH és SINGER (1957) az érzelmeknek az észlelésre gyakorolt hatását pszichoanalitikus keretben vette szemügyre (283. o.). Azt találták, „hogy az érzelmek hajlamosak összekapcsolódni az aktuális észleletekkel és gondolatokkal. Ezt a folyamatot úgy lehetne leírni, mintha az érzelmek belefolynának a kognícióba...” (FESHBACH és SINGER, 1957, 283. o.). Hasonló elvek bukkannak fel a modern érzelem megismerés-modellekben is.

Más vizsgálatok szerint az érzelem befolyásolja az arckifejezések észlelését (SCHIFFENBAUER, 1974) és a társak vonzerejéről alkotott ítéleteket (LOTT és LOTT, 1968). GRIFFITT eredményei szerint „Negatív érzelmi állapotban a vonzalmi válaszok negatívabbak voltak” (1970, 243. o.). Az érzelmi állapotok és a vonzalom között valóban megbízható lineáris kapcsolatot sikerült kimutatni (GOUAUX és SUMMERS, 1973). Abban az időben ezeket az eredményeket az S-R elméletek keretében értelmezték: bármely „inger, ami érzelmi választ vált ki, értékelő válaszokat határozhat meg más ingerekkel szemben (például egy idegennel szemben) a velük való asszociációk révén” (BYRNE, 1971, 281. o.). Mindazonáltal az érzelmek kognitív következményei a legutóbbi időkig nem váltak külön vizsgálat tárgyává (HILGARD, 1980).

ÉRZELEM ÉS MEGISMERÉS A SZOCIÁLIS ÍTÉLETEKBEN

A szociális ítéletalkotás során az ítéelőnek már létező kategóriákat kell aktiválniuk, hogy az ingert értelmezzék, sőt, a meghozandó ítélet szükségessé teheti, hogy korábbi élményeinket felidézzük. A szóban forgó kognitív folyamatok szoros összefüggésben állnak egymással. A kódolás, és később az ismeretstruktúrák aktivációja és előhívása mindkét esetben szer-

ves része az ítéletalkotási folyamatnak. A legtöbb érzélem megismerés-modell az érzelmek észlelésre és értelmezésre gyakorolt hatásának magyarázatában a hangulatnak megfelelő kategóriák nagyobb hozzáférhetőségére (TULVING és PEARLSTONE, 1966; WYER és SRULL, 1981) vagy előfeszítésére (BOWER, 1981; CLARK és ISEN, 1982) támaszkodik. Az egyik központ feltevése, hogy a szociális információ értelmezése részben „felülről lefelé haladva” történik. A megfigyelő saját korábbi tapasztalataira, létező ismeretstruktúráira hagyatkozik, amikor a társas eseményeket értelmezi. A felülről lefelé haladó folyamatokat a szociális észlelésben, kevésbé explicit formában már korábban felismerték, például George KELLY személyi konstruktumok elmélete (1955) vagy az implicit személyiségelméletekkel kapcsolatos kutatások (SCHNEIDER, 1973). Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a modellek a tartós kognitív reprezentációknak az ítéletalkotásban játszott szerepére vonatkoztak, és keveset mondtak az olyan rövid idejű tűnékeny befolyásokról, mint amelyet például a hangulat gyakorol.

Hogy a hangulat befolyásolja az ítéletalkotásnál használt értelmezési konstruktumok jelenlétét, azt számos előfeszítési modell feltételezi (BOWER, 1981; CLARK és ISEN, 1982; ISEN, SHALKEL, CLARK és KARP, 1978; WYER és SRULL, 1981). BOWER (1981) asszociatív hálómoddelle (lásd még ANDERSON és BOWER, 1973) kínálja talán a hangulat és a megismerés összefüggésének leggazdaságosabb megfogalmazását. Ez a modell feltételezi, hogy az információ tárolása az emlékezetben különálló „csomókban” történik, melyek információ egységeket reprezentálnak, és ezeket egymással asszociatív ösvények kötik össze, melyek a múltbéli tapasztalatok során alakulnak ki. Valahányszor a figyelem központjába kerül egy fogalommal összekapcsolt csomó, aktiváció terjed szét mindazokhoz a csomókhoz, amelyek ezzel a csomóval már kapcsolatban állnak (COLLINS és LOFTUS, 1975). Ennek a gondolatnak radikális kiterjesztéseként BOWER (1981), valamint CLARK és ISEN (1982) javasolták, hogy az érzelmi állapotokat is asszociatív háló egységeinek kell tekinteni, melyek a múltbéli együtt-előfordulás vagy asszociációk alapján más kognitív tartalmakkal kapcsolatban állnak.

Ennek az elméletnek a szociális ítéletalkotásra nézve négy fontos következménye van. (1) Következik belőle (BOWER, 1981; 1983), hogy az észlelő érzelmel az ítéletalkotás időpontjában szelektíven előfeszítik, mintegy készenlétbe helyezik azokat az értelmezési sémákat, amelyek az adott érzelmi állapottal a múltban asszociálódtak (asszociatív torzítások). Amikor boldogok vagyunk, nagyobb a valószínűsége, hogy a hangulatunkkal összhangban álló leíró kategóriák — például „kellemes, kedves, örömteli” — előfeszülnek és rendelkezésünkre állnak, hogy kétértelmű társas élményeinket minősítsük. Ugyanezeket az élményeket negatív színben is láthatjuk, ha szomorúak vagy levertek vagyunk. (2) A hangulaton alapuló aktiváció az emlékezetet is befolyásolja. Az emberek hajlanak arra, hogy elsősorban azokat az információkat idézzék fel, melyek a felidézés hangulatával megegyező, nem pedig attól eltérő hangulati állapotban jelentek meg (BOWER, 1981). Ezt a *hangulatfüggő előhívási* hatást némileg módosították (BOWER, 1985; BOWER és BAYER, 1985), és minden valószínűség szerint ez felelős a saját múltbéli tapasztalatainkon alapuló szociális ítéletek befolyásolásáért. (3) A hangulat azt is befolyásolhatja, hogy egy társas esemény megfigyelése során mire figyelünk, és mit kódolunk. A *figyelmi tor-*

zítások azért léphetnek fel, mert az emberek azokra az információkra összpontosítanak, melyek összhangban állnak uralkodó hangulati állapotukkal (FORGAS és BOWER, 1987). (4) Végül, a *hangulat-kongruens tanulási torzítások* akkor lépnek fel, ha az emberek szelektíven azokat az információkat kódolják és tanulják meg, amelyek összhangban állnak uralkodó hangulati állapotukkal (BOWER, GILLIGAN és MONTEIRO, 1981).

KIDOLGOZOTT ÉS HIBRID ELMÉLETEK

Újabban számos eredmény utal az egyszerű előfeszítési modellek korlátaira. Úgy tűnik, hogy a hangulati forrás és az ítéletalkotási célpont közötti kognitív hasonlóság — szemben az előfeszítési modellek feltételezésével — nem növeli az ítéletalkotási torzításokat (CLORE, SCHWARZ és KIRSCH, 1983; JOHNSON és TVERSKY, 1983; STRACK, SCHWARZ és GSCHNEIDINGER, 1985). Ha például múltbéli pozitív eseményekre gondolunk, ez jelenlegi közérzetünkről alkotott ítéletünket negatívan befolyásolhatja (kontraszthatás), hacsak az ilyen események felidézése önmagában nem vált ki pozitív érzelmi állapotot (STRACK és mts., 1985). A hangulati torzítások szimmetrikusságát illetően is kételyek támadtak. A pozitív hangulatban fellépő ítéletalkotási torzítások általánosabbnak és erőteljesebbnek tűnnek, mint a negatív hangulatban fellépő megfelelő hatások (FORGAS és mts., 1988; FORGAS és BOWER, 1987). Végül, az olyan kontextushatások, mint az ítéletalkotás célpontjának természete vagy az ítéletalkotási skála, jelentősen befolyásolhatják a hangulatnak az ítéletalkotásra kifejtett hatását (FORGAS, 1988a). A negatív hangulatok a társészelelést kevésbé befolyásolják, mint a saját személyről alkotott ítéleteket, mind normális (FORGAS, BOWER és KRANTZ, 1984), mind pedig depressziós személyeknél (GARBER és HOLLON, 1980; KRANTZ, 1988; OTTAVIANI és BECK, 1988).

A hangulattal összhangban álló kategóriák és sémák előfeszítése tehát szükséges, de nem mindig elégséges feltételnek tűnnek ahhoz, hogy az erőteljes hangulati alapú ítéletalkotási torzítások fellépjenek. Az előfeszítési modell által feltételezett tisztán kognitív folyamatokra járulékos szociális, kulturális és motivációs kényszerek rakódhatnak, különösen negatív hangulati állapot esetén (FORGAS, 1981a; 1983). A visszafogottság és udvarlásság normál például mások megítélésében csökkenthetik a negatív hangulati hatásokat. Újabban kidolgozottabb „hibrid” modelleket állítottak fel az ítéletalkotásban tapasztalható hangulati torzítások magyarázatára. Ezek mind a kognitív, mind a szociális változókat figyelembe veszik (BOWER, 1985; BOWER és COHEN, 1982; BRANSCOMBE, 1988; CLARK és ISEN, 1982). SCHWARZ és CLORE (1983), *attribúciós* modellje például feltételezi, hogy az érzelmi állapotok elsősorban nem a hangulattal összhangban álló kategóriák szelektív előfeszítése miatt torzítják a társas ítéletalkotást, hanem azért, mert az ítélok saját uralkodó hangulatukat hibásan értelmezik az ítéletalkotás tárgyára vonatkozó pozitív (vagy negatív) reakciójuk bizonyítékeként. Ezt a modellt, ami az érzelmi állapotok téves attribúciójával foglalkozó elméleteken és kutatásokon alapul, az utóbbi időben több vizsgálat is alátámasztotta (CLORE, 1985; SCHWARZ és CLORE, 1983; 1985).

Egy másik kiterjesztés, CLARK és ISEN (1982) munkája a jó és rossz hangulat hatással között megnyilvánuló szembetűnő aszimmetria magyará-

zatára különbséget tett automatikus és ellenőrzött feldolgozási stratégiák között. Az előfeszítési modellek által feltételezett gyors és nem tudatos hangulati asszociációval dolgozó automatikus feldolgozást tudatos, ellenőrzött feldolgozás „nyomhatja el” annak érdekében, hogy a személy a pozitív hangulatot fenntartsa („hangulatjavító stratégiák”). Ez az ellenőrzött feldolgozás magyarázat lehet néhány aszimmetrikus hangulati hatásra, melyekről az irodalom számol be (FORGAS és BOWER, 1988; FORGAS és mts., 1984). BRANSCOMBE (1988) és BROADBENT (1986) további kezdeti kísérleteket tekint át, melyek arra törekßenek, hogy ANDERSON (1983) ACT-architektúrájának egyes mozzanatai segítségével az érzelmi és kognitív folyamatokat egyetlen értelmezési keretben békítsék össze.

Az előfeszítési modellek egyik legígéretesebb kiterjesztéseként BOWER és COHEN (1982) feltételeztek egy működő emlékezeti struktúrát (a táblát), amely összegyűjti, értékeli és értelmezi az érzelmi információ forrásait. Feltételezték, hogy a helyzetek értékelését az emlékezetben tárolt „érzelmi interpretációs szabályok” késztetik kapcsolják össze az érzelmek értékelésével. A „tábla” (működő emlékezet) különböző forrásokból, például szociális helyzetekből, az interakció partnerekkel kapcsolatos emlékekből, attribúciókból, uralkodó hangulatokból és az érzelmi arckifejezés belső feedbackjéből, az autonóm izgalmi állapotból stb. fogad és integrál információkat. Ennek az információs mezőnek az értelmezése mentális szabályok alapján történik, melyek lehetnek automatikusak és tudattalanok, illetve ésszerűek és tudatosak.

Ilyen érzelem-értelmezési mechanizmusokra az érzelmek valamennyi elméletében szükség van, hogy számot lehessen adni a sok hangulati effektus nyilvánvaló kontextusérzékenységről, és az is valószínű, hogy az ilyen értelmezési szabályok nagymértékben szociális eredetűek. Az érzelmi tapasztalatok és viselkedés a legtöbb kultúrában erőteljes szabályozás alatt állnak. Megtanuljuk (szüleinktől, tanárainktól vagy terapeutáinktól), hogyan fejezzük ki érzelmeinket, megtanuljuk azokat a szabályokat, melyek figyelem elterelés vagy kellemes tevékenységekbe való bekapcsolódás révén segítenek felderíteni bennünket. Ha ezeket az ellenőrző mechanizmusokat valaki rosszul tanulja meg, depresszió vagy más pszichikus zavar következhet be (BECK, 1976). Azoknak az „alakfelismerési szabályoknak” a vizsgálata, amelyeket az emberek alkalmaznak annak eldöntésére, hogy mely érzelmek illeszkednek egy adott helyzethez (például ORTONY, CLORE és COLLINS, 1987; SCHERER, 1984; WEINER, 1980), arra utal, hogy ezek az értelmezési szabályok valóban igen bonyolultak lehetnek.

A tábla-modellben jelen vannak az érzelmi reakciók magyarázatához szükséges strukturális összetevők, és ez a modell képes magába foglalni olyan szociális és kulturális tényezőket is, mint például a visszafogottság, az udvarlásság vagy a státus normái, melyek az érzelmi tapasztalat és érzelem kifejezés szabályozói. Az ilyen internalizált szabályokra vonatkozó feltevés szükséges ahhoz, hogy magyarázni lehessen azokat az eredményeket, amelyek sok negatív hangulati hatás nyilvánvaló ingertárgy-specifikusságát vagy skála-specifikusságát jelzik (FORGAS és mts., FORGAS és BOWER, 1988; FORGAS, 1988a). Mindazonáltal a tábla-modell hajlékonyságának az az ára, hogy a modell az egyszerű előfeszítési modellekhez (BOWER, 1981) képest kisebb előrejelző erővel rendelkezik. Szükség van azoknak a körülményeknek a meghatározására, amelyek között ezek a

moderáló szabályok működésbe lépnek, amennyiben a modell előrejelző erejét növelni akarjuk. Az eddig rendelkezésünkre álló eredmények alapján úgy tűnik, hogy a zavartalan hangulat előfeszítési hatása akkor a legvalószínűbb, ha (1) egy általános hangulati állapot, nem pedig egy meghatározott érzelem lép fel, (2) az érzelmi állapotnak nincs egyedül és kiugró oka, (3) a kísérleti személyeket semmi sem motiválja különösebben arra, hogy „ellenőrzött” hangulatjavító stratégiák segítségével elkerüljék a negatív hangulati állapotokat, (4) az ítéletalkotókra nem nehezednek egyéb szociális korlátozások, például az idegenekre vonatkozó negatív ítéletek elkerülésének normája.

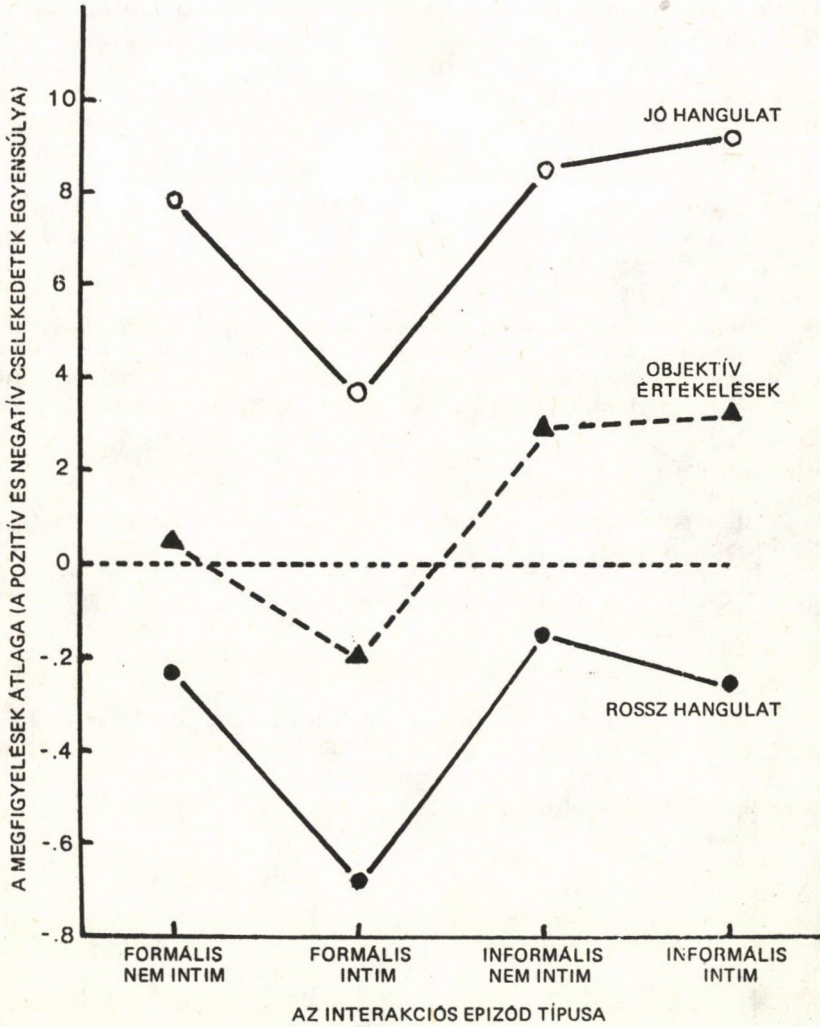
A fenti modelleket összehasonlítva úgy tűnik, hogy jelenleg egy olyan kidolgozott előfeszítési modell, mint amilyen BOWER és COHEN (1982) tábla modellje, kínálja a legegységesebb magyarázatot a rendelkezésre álló empirikus eredményekről. Sok mindent fel kell még tárni azonban az érzelmi interpretációs szabályoknak, valamint a normatív és kulturális faktoroknak az ítéletalkotási fordítások közvetítésében játszott szerepéről.

AZ ASSZOCIÁCIÓKRA ÉS AZ ÉRTELMEZÉSEKRE GYAKOROLT HANGULATI HATÁSOK A SZOCIÁLIS ÍTÉLETALKOTÁSBAN

Az egyik jellegzetes szemléltetés arról, hogy miként tud egy hangulat a kétértelmű ingerekről az adott hangulatnak megfelelő értelmezéseket kiváltani, BOWER (1981) munkájában található. A jókedvű kísérleti személyek a TAT-képeken több örömteli, kellemes epizódot „láttak” (63%), míg a dühös kísérleti személyek több haragról számoltak be (77%). A jóhangulatú kísérleti személyekben a társas helyzetek iránt több pozitív asszociáció ébredt (CLARK és WADDELL, 1983), és ezek a személyek a kétértelmű szövegeket (például a nyári szünetről vagy egy randevű elmaradásáról) a hangulatuknak megfelelően értelmezték, függetlenül attól, „hogy a fantázia témájának kognitív tartalma és a rákövetkező szövegrész összefügg-e vagy sem” (CLORE, 1985. 4.0.).

Egy vizsgálatban, amelyben azt próbáltuk feltárni, hogy az érzelmi torzítások megjelennek-e valószerű társas viselkedések észlelésében (FORGAS, BOWER és KRANTZ, 1984), stanfordi egyetemi hallgatók interakcióit vettük videomagnóra. A párokat random módon állítottuk össze, és négy különböző típusú interakcióban vettek részt. Az interakciókat az intimitás és a formalitás dimenziói mentén változtattuk. Az egyes interakciók a könnyű, alkalmi jellegű találkozástól a nehéz, bevonódást igénylő együttlétig terjedtek (vö. FORGAS, 1979; 1982). Egy nappal később arra kértük a kísérleti személyeket, hogy tekintsék meg és értelmezzék saját képmagnóra vett viselkedésüket, természetesen partnerük viselkedését is, úgy, hogy előzetesen hipnotikus úton vidám vagy szomorú hangulatba hoztuk őket. Ez az eljárás különösen érzékeny tesztje volt hipotézisünknek, hiszen a saját interakcióinkról készült film sokkal objektívabb és hamisítatlanabb tárgy az ítéletalkotásra, mint az a legtöbb hétköznapi szociális ítélet esetében előfordul. Az eredmények azt mutatták, hogy amikor saját maguk és partnerük pozitív, illetve negatív viselkedését kellett megítélniük a filmen, a vidám kísérleti személyek mind a négy epizódban több pozitív viselkedést figyeltek meg, fedeztek fel, mint az objektív megfigyelők tették (lásd 1. áb-

A hangulat hatása a társas viselkedés észlelésére négy különböző interakciós epizódban (FORGAS, BOWER és KRANTZ, 1984 nyomán)

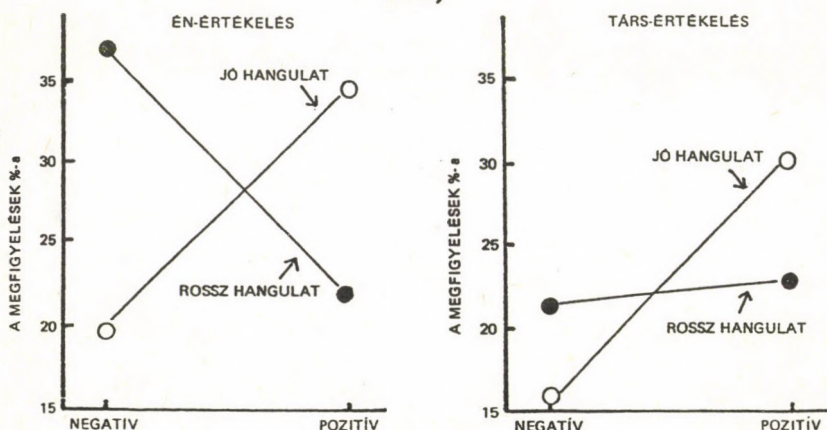

ra). Más szavakkal, amikor rossz hangulatban voltak, ezek az egyébként normális kísérleti személyek saját társas viselkedésüket tipikusan „depresszógén” stílusban észlelték, és pontosan fordított volt a helyzet, amikor vidámak voltak.

Mindazonáltal az alaposabb vizsgálat azt mutatta, hogy ezek a hangulatkeeltette torzítások részben függték az ítéletalkotás tárgyától. Jó hangulatban a személyek több pozitív és kevesebb negatív viselkedést észleltek, mind önmaguknál, mind partnerüknél. Ezzel szemben a depressziós hangulat sokkal inkább befolyásolta az énre vonatkozó ítéleteket, mint a partnerra vonatkozókat. A szomorú kísérleti személyek sokkal több negatív, ügyetlen viselkedést láttak saját maguknál, mint partnerük viselkedésében (lásd 2. ábra). A klinikai értelemben depressziós betegek hasonló aszimmetriáról tesznek tanúságot: sokkal kritikusabbak saját magukkal, mint másokkal szemben (BECK, 1967; 1976). Ennek az aszimmetrikus hangulati hatásnak az egyik magyarázata a szociális és kulturális normák fontosságára mutat rá az Interperszonális ítéletalkotásban. Hacsak jó és nyilvánvaló oka nincsen rá, kevésbé elfogadható, hogy valaki kritikusabb legyen az idegenekkel, mint saját magával szemben. Egyrészt tehát vizsgálatunk meggyőző és világos bizonyítékokat szolgáltatott arról, hogy a hangulati állapotok fontos szerepet játszanak a szociális ítéletalkotásban. Másrészt viszont eredményeink arról is tanúskodnak, hogy a hangulati hatásokat az alapvető előfeszítési hatásokon (BOWER, 1981) felülkerekedő kontextuális szabályok korlátozzák. Egy nemrégiben befejezett vizsgálat eredményel azt jelzik, hogy a gyermekeket, eltérően a felnőttektől, nem korlátozzák az ilyen szociális normák, és ők sokkal inkább készek arra, hogy társaikról negatív ítéleteket alkossanak (FORGAS, BURNHAM és TRIMBOLI, 1988). Más szociális változók, például ha mi magunk is ki vagyunk téve a társak ítéletének, pontosan az ellenkező hatással járhatnak: a normatív szabályokat hangsúlyozhatják, és tovább korlátozhatják a negatív ítéletal-

2. ábra

A jó, illetve rossz hangulat hatása az én és a társ pozitív, illetve negatív cselekedeteinek észlelésére (FORGAS, BOWER és KRANTZ, 1984 nyomán)

kötési torzításokat. Nemrégiben azt az eredményt kaptuk, hogy csoportvitát követően a pozitív hangulat következményével erősödtek, viszont a negatív hangulat hatása kiküszöbölődött (FORGAS, 1988a).

A klinikai irodalomban ROTH és REHM (1980) kapott hasonló eredményeket. Képmagnóra vett viselkedések megítélésakor a depressziós személyek saját maguknál kétszer annyi ügyetlen, negatív cselekedetet fedeztek fel, mint odaillő pozitív aktust. Ezzel szemben a nem depressziós betegek saját viselkedésükben sokkal több pozitív, mint negatív vonást láttak. Mivel a rossz hangulat a depresszió legfontosabb szimptomája, vizsgálatunk, amely kimutatta, hogy a rövidtávú hangulati állapotok egyedül képesek eltorzítani a szociális ítéleteket, igazolta, hogy az ítéletalkotási torzítások a depresszióval állnak kapcsolatban.

HANGULATI HATÁSOK A SZELEKTÍV FIGYELEMRE ÉS A SZOCIÁLIS ÍTÉLETEKRE

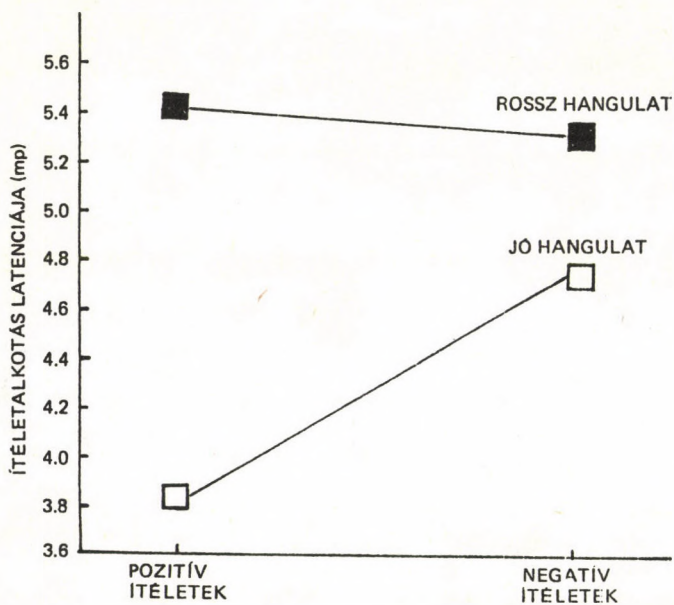
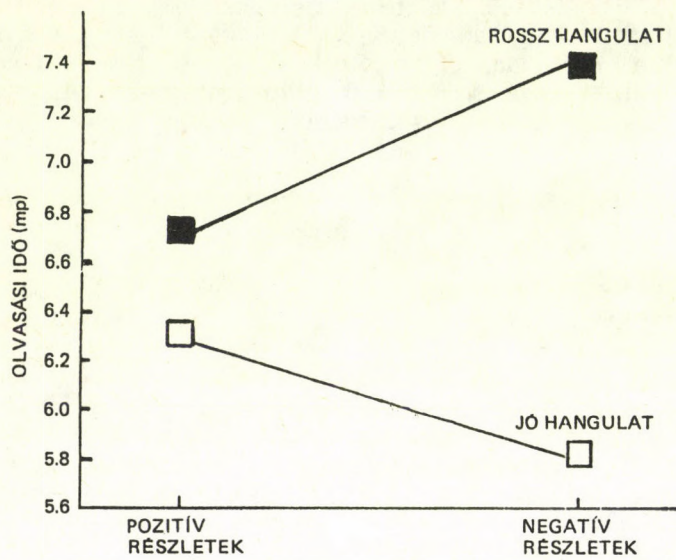
A hangulat-előfeszítési elméletek szerint a szociális ítéletalkotás során az emberek szelektív módon keresnek (és találnak!) hangulatukkal összhangban álló információt. Az ilyen típusú torzításokat COLLEEN és KELLY (Idézi BOWER, 1983) mutatta ki. Kísérleti személyeket arra kérték, hogy vidáman, illetve szomorúan nézzenek vidám, illetve szomorú jeleneteket. Az eredmények azt mutatták, hogy a vidám nézők „hosszabb ideig nézték a vidám jeleneteket” (390. o.), míg a szomorú kísérleti személyek több időt töltöttek a szomorú jelenetek nézésével. Úgy tűnik, hogy az emberek azokra az információkra figyelnek, amelyek összhangban állnak saját hangulatukkal, és a hangulatukkal egybevágó részleteket a későbbiekben jobban is idézik fel (BOWER, 1983).

Egy nemrégiben befejezett vizsgálatban (FORGAS és BOWER, 1987) pontosan mértük azt az időt, amit a kísérleti személyek egy célszemélyre vonatkozó pozitív vagy negatív információkkal töltöttek. A kísérleti személyek az egyik helyzetben vidáman, a másikban szomorúak voltak. Elemeztük a célszemélyről kialakított benyomásait, és a célszemély későbbi felidézését is. A vizsgálat első szakaszában mintegy külön kísérletként egy „személyiségtesztben” nyújtott teljesítményükre adott hamis index segítségével manipuláltuk a kísérleti személyek hangulatát. Ez az eljárás mind ebben, mind más vizsgálatokban erős és viszonylag tartós hangulati állapotot okozott (FORGAS és BOWER, 1988).

A fő vizsgálatban, amit személyészlelési kísérletnek állítottunk be, és egy másik szobában más kísérletvezetővel végeztünk, arra kértük a kísérleti személyeket, hogy emberekről szóló jellemzéseket olvassanak el. A szövegekben a pozitív és negatív vonások kiegyensúlyozottan szerepeltek. Az egyes jellemzéseket képmagnón mutattuk be, és a számítógép minden egyes mondat olvasási idejét rögzítette. Ezt követően a kísérleti személyeknek minden célszemélyről benyomást kellett formálni, és az ítéleteket, valamint ezek latenciáját ugyancsak a számítógép rögzítette. Végül szabadfelidézési és fellemléztetési teszttel mértük, mennyire emlékeznek a kísérleti személyek a célszemély vonásaira. Eredményeink közvetlen bizonyítékkal szolgáltak a szociális ítéletalkotás hangulati alapú torzításaira, és megvilágították azt is, hogy ezek a torzítások miként jelentkeznek. Ered-

(a) A hangulat hatása a célszemélyre vonatkozó pozitív és negatív információk feldolgozásához szükséges időre.

(b) A hangulat hatása a pozitív és negatív benyomásokat megfogalmazó ítéletek latenciájára (FORGAS és BOWER, 1987 nyomán)

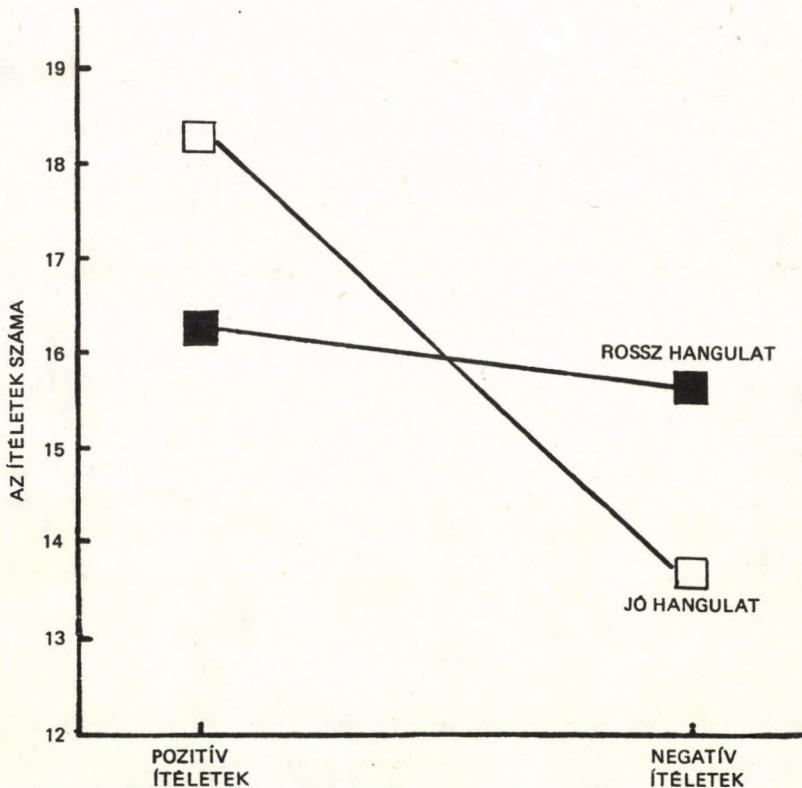

ményeink szerint a vidám személyek hosszabb ideig olvassák és gondolják végig a pozitív jellemzőket, míg a szomorú személyek hosszabban időznek a negatív jellemzőknél (lásd 3. ábra).

Hogyan magyarázhatjuk a figyelem preferenciáját a hangulattal egybevágo részletek iránt? Az előfeszítési modellek magyarázó elve a szétterjedő aktiváció, mely szerint „egy domináns érzélem elősegíti, hogy az érzellemmel összhangban levő értelmezések rendelkezésre álljanak, növeli azok számát és kiemeli a tanulás számára a vele összhangban álló ingertanyagot” (BOWER, GILLIGAN és MONTEIRO, 1981, 451. o.). A gazdagabb asszociációs kör ugyanakkor a hangulattal egybevágo részletek lassabb és részletesebb feldolgozását eredményezheti (CRAIK és TULVING, 1975). Másodszor, a hangulattal egybevágo részletek fokozhatják a fennálló hangulatok intenzitását, s ezzel arra serkenthetik az ítéletalkotókat, hogy az ilyen információkra jobban figyeljenek. Harmadszor, a hangulattal egybevágo részletek szelektív módon emlékeztethetik a kísérleti személyeket saját

4. ábra

A hangulat hatása a pozitív és negatív benyomások kialakulására (FORGAS és BOWER, 1987 nyomán)

múltjukból a hasonló epizódokra, ami ismét csak az ilyen anyag lassabb és részletesebb feldolgozását eredményezi.

Hogyan befolyásolta a hangulat a kialakított benyomásokat? Azt vártuk, hogy a vidám kísérleti személyek pozitívabb benyomásokat alakítsanak ki, mint a szomorúak. Az eredmények alátámasztották ezt a feltevést. A vidám személyek több pozitív, mint negatív ítéletet alkottak, és ez a tendencia rossz hangulat esetén elhalványult (lásd 4. ábra). Ez az eredmény lényegében összhangban áll a hangulat-előfeszítési modellel: az emberek inkább a hangulatukkal egybevágó részletekre figyelnek, ezekre emlékeznek vissza, és a társak szociális jellemzőinek értelmezésekor a hangulattal egybevágó kognitív szerkezetekre hagyatkoznak. A 4. ábra mutatja azonban, hogy ez a hatás csak a pozitív hangulatokra korlátozódik. Ez az eredmény összhangban áll azokkal a korábbi vizsgálatokkal, amelyek kimutatták, hogy a vidám kísérleti személyek rövidebb idő alatt hozták meg pozitív ítéleteiket, és ugyanennek a fordítottját tapasztaltuk a rossz hangulatú személyeknél (lásd 3b. ábra). Ez az eredmény összhangban áll a hálómoddellel: hogy a hangulattal egybevágó anyag előfeszítésének előnyben részesítése magyarázza a hangulattal egybevágó ítéletek gyorsabb megszületését.

A következő lépésben a hangulat hatását vizsgáltuk a pozitív vagy negatív ítéletek latenciájára. Azt vártuk, hogy a hangulattal egybevágó információk jobban rendelkezésre állnak, és a hangulattal egybevágó ítéleteket a kísérleti személyek gyorsabban hozzák meg. Az eredmények pontosan ezt igazolták. A vidám kísérleti személyek rövidebb idő alatt hozták meg pozitív ítéleteiket, és ugyanennek a fordítottját tapasztaltuk a rossz hangulatú személyeknél (lásd 3b. ábra). Ez az eredmény összhangban áll a hálómoddellel: hogy a hangulattal egybevágó anyag előfeszítésének előnyben részesítése magyarázza a hangulattal egybevágó ítéletek gyorsabb megszületését.

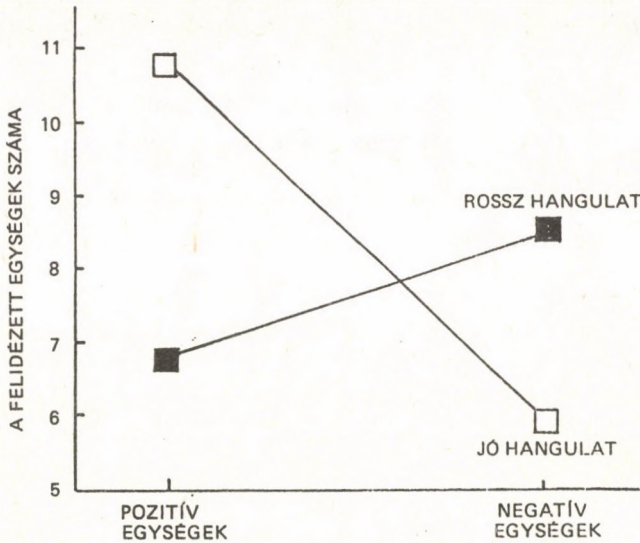
Végül megvizsgáltuk, hogyan emlékeznek a kísérleti személyek a célszemélyekre. Azt vártuk, hogy a hangulattal egybevágó információkat a kísérleti személyek jobban megtanulják, és jobban emlékeznek ezekre vissza. Ha a személyek hosszabb időt töltenek a hangulattal egybevágó információ tanulmányozásával, kódolásával, és mélyebben dolgozzák fel azt, akkor azt várhatjuk, hogy az ilyen részletek felidézése is fölényben lesz a hangulatnak ellentmondó részletek felidézéséhez képest. Az eredmények azt mutatták, hogy a hangulattal egybevágó részletek felidézése valóban jobb volt, mint a hangulattól eltérő információké (lásd 5. ábra).

Ez a vizsgálat sikeresen mutatta ki, hogyan vezet a hangulat torzításokhoz a szociális ítéletalkotásban. Azt tapasztaltuk, hogy az emberek a hangulattal egybevágó részletekre szelektív módon figyelnek, az ilyen információkat jobban idézik fel, és gyakrabban, valamint gyorsabban hoznak a hangulatukkal egybevágó ítéleteket. Ezek az ítéletalkotási torzítások közvetlen kapcsolatban álltak a tanulási szakaszban a hangulattal egybevágó információ iránt megnyilvánuló figyelmi preferenciával.

HANGULATI HATÁSOK AZ EMLÉKEZETRE A SZOCIÁLIS ÍTÉLETALKOTÁS SORÁN

A szociális ítéletek nem mindig „egyidejűek”, azaz nem mindig születnek célszemély jelenlétében. Gyakran előfordul, hogy még az értékelés előtt föl kell idézni az ítélethez szükséges információkat. Általában elmondhatjuk,

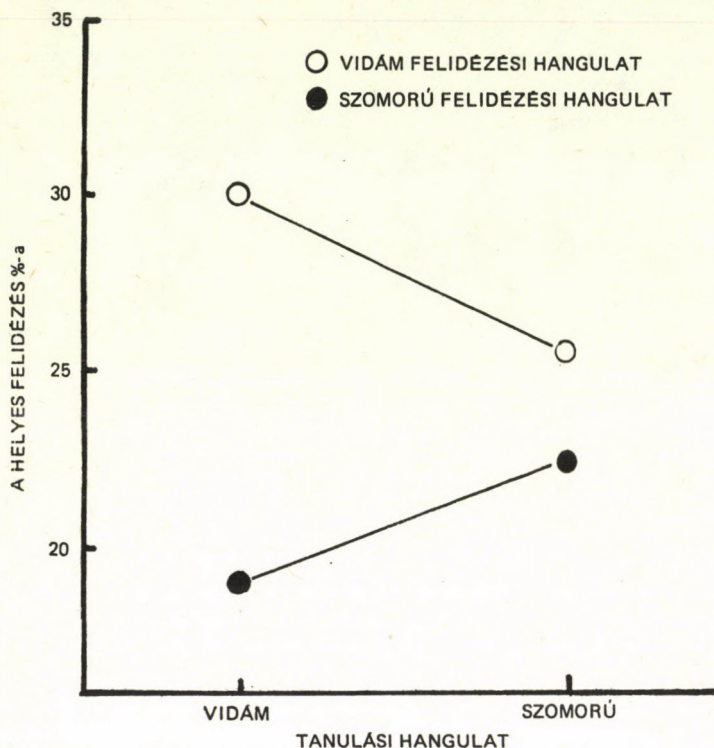
A hangulat hatása a társak pozitív és negatív vonásainak emlékezeti felidézésére (FORGAS és BOWER, 1987 nyomán)

hogy az emberek a hangulatukkal egybevágó részletekre jobban emlékeznek (lásd 5. ábra), függetlenül attól, hogy az esemény, amire emlékeznek, a múlt héten történt, vagy a gyermekkoruk egy epizódja (BOWER, 1981; 1983). Nagyfokú hozzáférhetőségük következtében a hangulattal egybevágó Információnak aránytalanul nagy hatása lehet az ítéletekre. Egyik vizsgálatunkban FORGAS és munkatársai (1984) azt tapasztaltuk, hogy előző napjuk eseményei közül a vidám személyek a laza, könnyed interakciójukra emlékeztek jobban vissza, míg a szomorú személyek a nehéz, feszültségteli interakcióikat idézték inkább fel. A hangulatfüggő előhívásnak egy hasonló mintáját figyeltük meg egy nemrégiben befejezett vizsgálatban, amelyet 8-10 éves gyerekekkel végeztünk (FORGAS, BURNHAM és TRIMBOLI, 1988). A gyerekek társaikról több részletet idéztek fel, hogyha hangulatuk a felidézés idején megegyezett azzal a hangulattal, amelyben először találkoztak a felidézett társukkal (lásd 6. ábra). Noha az ilyen hangulatfüggő előhívási hatások nem különösebben erősek, ezek főképpen akkor jelennek meg, ha direkt okozati kapcsolat van az érzelmi élmény és a felidézendő anyag között, miként ez a szociális ítéletalkotásban gyakran előfordul (BOWER, 1986).

A körkérdések esetén, amikor váratlanul arra kérnek bennünket, hogy ítéljünk meg egy politikai vezetőt, egy filmszínészt vagy egy autómotort, a potenciálisan felhasználható információk széles skáláján kell végigszaladnunk az emlékezetünkben, hogy ilyen vagy olyan ítéletünkhöz alapot találjunk. A hangulat valószínűleg befolyásolja az ilyen ítéleteket

Hangulati állapot-függő előhívás: pozitív és negatív hangulat hatása az előző nap pozitív, illetve negatív hangulatban átélt információira való visszaemlékezésre (FORGAS, BURNHAM és TRIMBOLI, 1988 nyomán)

(CLORE és mts., 1983; ISEN és mts., 1978), hacsak már előzetesen nem rendelkezünk kikristályosodott és túltanult reakciókkal, amelyek közvetlenül előhívhatók, azaz nincs szükség egy új vélemény kialakítására. A szociális ítéleteknek torzítás az emlékezet alapján tehát leginkább akkor lépnek fel, ha (1) az ítélet tárgya összetett és bizonytalan, (2) előzetesen nem áll rendelkezésre kikristályosodott értékelés, és (3) a rendelkezésre álló ismeretek többféle értékelést is alátámaszthatnak. Sok szociális és személyes ítélet ténylegesen megfelel ezeknek a kritériumoknak.

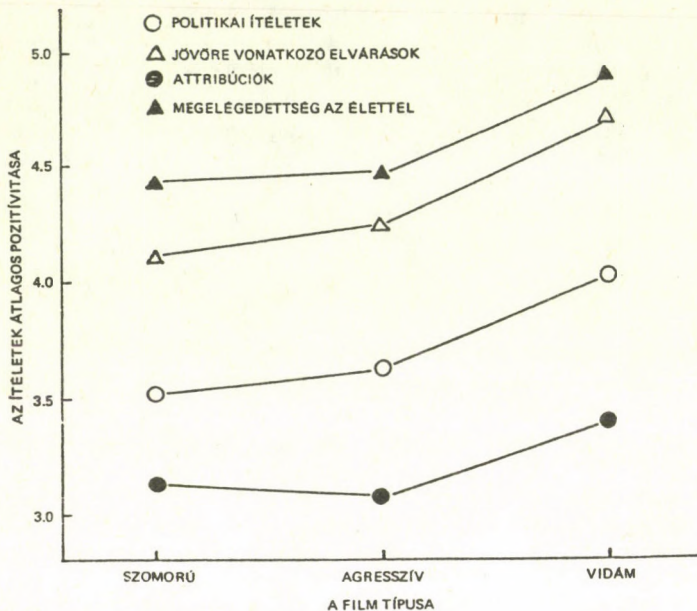
Szemléltetésként vegyük szemügyre a közvéleménykutatást. Ebben felkészületlen válaszadók adnak villám-ítéleteket olyan bonyolult kérdésekről, mint egy politikai vezető vagy egy politikai párt, az élettel való elégedettség, szociális attitűdök stb. Mivel az ismeretek összetettek és bizonytalanok, s mivel az emberek ritkán rendelkeznek kész értékelésekkel, amelyekre támaszkodhatnának, a közvéleménykutatások válaszaiban

erős hangulati hatásokat várhatunk. Ennek a feltételezésnek az ellenőrzésére nemrégiben egy nagyobb terepvizsgálatot végeztünk (FORGAS és MOYLAN, 1987). Csaknem ezer embert kérdeztünk meg az utcán olyan mozielőadásokról távoztukban, amelyeket egy előzetes vizsgálat révén túlnyomóan vidámnak, szomorúnak, illetve agresszívnek minősítettünk. Arra kértük őket, hogy négy témakörben adjanak választ a következő „közvéleménykutatási” kérdésekben: politikai ítéletek, a jövőre vonatkozó elvárások, a felelősségről és a bűnről alkotott ítéletek és az életminőségükre vonatkozó ítéletek. A közönségcsoportok összetételéből adódó esetleges torzítások ellenőrzésére a mozielőadások előtt minden esetben kisebb kontrollvizsgálatot is végeztünk. A háromféle közönség között nem találtunk különbségeket az előadás előtti hangulatot vagy véleményeket illetően.

Ezzel szemben az előadás utáni kérdőívek jelentős ítéletalkotási különbségeket tükröztek. A filmek nemcsak a személyek hangulati állapotát befolyásolták a feltételezett irányban, hanem a hangulattal egybevágoan torzultak a vélemények is. Az ítéletek sokkal türelmesebbek, optimistábbak és pozitívabbak voltak egy vidám, mint egy szomorú vagy agresszív film megtekintése után (7. ábra). Ezek az eredmények azt jelzik, hogy az emlékezetre alapozott számos szociális ítélet, amelyet általában érvényesnek fogadunk el, a válaszadók aktuális hangulati állapotának megfelelően erősen torzulhat. Regisztráltuk válaszadóink korát, nemét, és felbecsültük szocio-ökonomiai státusát is, hogy megvizsgáljuk, vajon ezek a változók befolyásolják-e a torzítások mértékét. Legnagyobb meglepetésünkre azt találtuk, hogy az ítéletek érzelmi torzításai univerzálisak voltak, azaz nem függtek a válaszadók korától, nemétől vagy szocio-ökonomiai háttérétől. Ezeket az eredményeket úgy értelmeztük, mint amelyek alátámasztják, hogy a jelenség az egyének legszélesebb körében erőteljesen érvényesül.

Az emlékezeten alapuló ítéletek laboratóriumi vizsgálatai is alátámasztják ezt a következtetést. Wright és Bower (BOWER, 1983) vidám vagy szomorú kísérelti személyeket kért vidám vagy szomorú jövőbeni események valószínűségének megítélésére. A személyeknek olyan események valószínűségét kellett megítélniük, mint egy autóbaleset, egy európai nyaralás vagy egy nukleáris katasztrófa. Noha a kísérelti személyeket nyomtatékosan kérték arra, hogy ítéleteikben legyenek annyira objektívak, amennyire csak lehetséges, a személyek érzelmi állapota „dráma módon befolyásolta szubjektív valószínűségi becsléseiket, összehasonlítva azokkal a becslésekkel, amelyeket semleges hangulatban lévő kontrollszemélyek adtak” (396. o.). A jövőben pozitív események bekövetkezését pozitív hangulatban becsülték a legvalószínűbbnek, míg a negatív események bekövetkezésének valószínűségét rossz hangulatban értékelték a legnagyobbra. Az előhívás hangulatfüggősége azt mutatja, hogy „a hangulattal egybevágo epizódok emlékei jobban rendelkezésre állnak” (BOWER, 1983, 396. o.), az ilyen részletek könnyebb előhívhatóságát a személyek úgy értelmezték, hogy ezeknek az eseményeknek nagyobb a valószínűsége. A kockázatra vonatkozó ítéletek egy vizsgálatában JOHNSON és TVERSKY (1983) azt találták, hogy „a kísérelti személyek érzelmi állapotának manipulációja egy tragikus eseményt leíró rövid újságclikk olvasása után erőteljesen megnövelte azokat a becsléseket, amelyeket a személyek sok kockázat és más nemkívánatos esemény bekövetkezésére adtak” (20. o.). Mivel a hangulatkeltő történet és az ítéletalkotás tematikus hasonlóságának

Vidám, szomorú és agresszív filmek hatása a szociális ítéletek négy különböző típusára (FORGAS és MOYLAN, 1987 nyomán)

nem volt hatása az ítéletekre, a fenti szerzők szerint a hangulatnak erős és átfogó hatása van a kockázatos események gyakoriságának megítélésére.

Még a fogyasztói elégedettséggel kapcsolatos egyszerű ítéleteket is eltorzíthatja a hangulat. ISEN és munkatársai (1978) egy bevásárlóközpontban a vevőknek kisebb ajándékot adtak, hogy kellemes hangulatba hozza őket, és ezek után azt tapasztalták, hogy a megvásárolt tv-készülékek és autók jobban tetszenek ezeknek a vevőknek, mint azoknak, akik az előzetes „hangulatkeltésben” nem vettek részt. Nyilvánvaló, hogy ebben és az előző helyzetekben az embereknek szelektív módon kell emlékezniük, és azután értelmezniük az információkat, amelyek sokféle forrásból származnak. Mind a hangulati állapottól függő előhívás, mind az asszociatív folyamatok valószínűleg szerepet játszanak az ilyen ítéletalkotási torzításokban. Vajon befolyásolja-e a hangulat a bonyolultabb döntési folyamatokat?

HANGULATI HATÁSOK A DÖNTÉSHOZATALRA

Az újabb kutatások nemcsak azt vizsgálják, hogyan befolyásolja a hangulat az emlékezetet, hanem az emlékezet hatásait „azokra az eljárásokra és stratégiákra is, amelyeket a problémamegoldásban és a döntések meghozatalában alkalmazunk” (ISEN és MEANS, 1983. 19. o.). Úgy tűnik, hogy az enyhe pozitív hangulat azt eredményezi, hogy az emberek „csökkentik a ... feladat komplexitását, és az információkat gyorsan, leegyszerűsítve dolgozzák fel” (ISEN, MEANS, PATRICK és NOVICKI, 1982, 246. o.). A pozitív érzelmi állapottal függ össze az a tendencia is, hogy az információt nagyobb, átfogóbb egységekbe szervezzük (ISEN és DAUBMAN, 1984), és hogy jobban támaszkodjunk a heurisztikára és más egyszerűsítésekre a döntéshozatalban (ISEN és mts., 1982), valamint, hogy szokatlanabb és változatosabb asszociációkat adjunk a szavakra, mivel „a kognitív folyamatok ... hajlékonyabbá válnak a pozitív érzelmek függvényében” (ISEN, JOHNSON, MERTZ és ROBINSON, 1985, 1424. o.). Bonyolult döntések esetén úgy tűnik, hogy azok a személyek, akik jól érzik magukat, ugyanazt a döntést hozzák, mint társalk, azonban döntéseik gyorsabbak, kevesebb lépésből állnak, és kevesebb információra van szükségük, hogy ugyanoda eljussanak (ISEN és MEANS, 1983).

Milyen általános ez a hatás? A korábbi kutatásokban csak az enyhe pozitív hangulatokat vizsgálták, a döntéseknek csekély jelentősége volt a kísérleti személyek számára, és a döntési folyamatok értékelése pusztán a kísérleti személyek szóbeli kommentárja alapján történt. Valószínű, hogy a valóságos életbeli döntéseket a hangulat nem ezen a módon befolyásolja. A pozitív hangulat például képes megnövelni a kockázatvállalást egy feltételes helyzetben, de nem teszi ugyanezt az olyan döntések esetében, amelyeknek „valóságos” következményei vannak” (ISEN és PATRICK, 1983). A közelmúltban elvégeztünk egy kísérletet, melynek célja a fenti problémák megoldása volt. A kísérletben (a) pozitív, negatív és semleges hangulatokat hasonlítottunk össze, (b) és a döntések személyes relevanciáját is egy mástól függetlenül manipuláltuk (FORGAS, 1988b).

A kísérleti személyek feladata az volt, hogy nyolc lehetséges jelölt közül kiválasszanak egy munkatársat, az egyik esetben saját maguk számára (erősen releváns feltétel), a másik esetben valaki más számára (gyengén releváns feltétel). A jelölteket minden esetben tíz-tíz tulajdonság írta le, amelyek kiegyensúlyozottak voltak. A döntési stratégiákat úgy követtük, hogy kísérleti személyeinket arra kértük, hogy minden egyes információt számozzanak meg abban a sorrendben, ahogyan foglalkoztak vele, és értékeljék potenciális fontosságát. Az eredmények szerint a hangulatnak a döntési stratégiákra gyakorolt hatása nagymértékben függött a döntés személyes relevanciájától. Összességében, a vidám kísérleti személyek, amikor „maguknak” választottak, előnyben részesítették a kompetens partnereket, míg a szomorú kísérleti személyek inkább olyan partnereket választottak, akikről társas jutalmakat várhattak (8a. ábra). Ezek a választások ellenőrzött hangulatjavítási stratégiát mutatnak, hiszen a szomorú kísérleti személyek a jutalmazó partnereket előnyben részesítik, még akkor is, ha ezek inkompetensek.

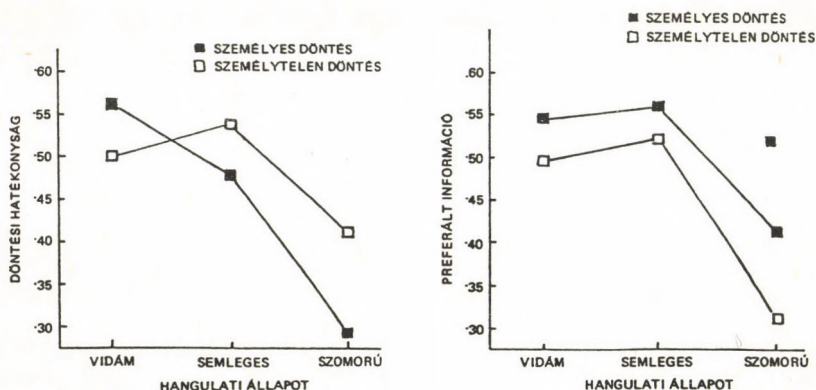
A szomorú kísérleti személyek inkább az Interperszonális Információra összpontosítottak, ezt az információt kevésbé hatékonyan használták fel,

és a döntések meghozatalában kevésbé támaszkodtak a jelöltek közvetlen összehasonlítására (8b., c., d. ábra). Ezek a hangulati hatások erősen függtek a döntés személyes fontosságától; a négy függő változó közül háromban a döntés fontossága interakcióban állt a hangulattal (8. ábra). Ezek az eredmények meghaladják a korábbi vizsgálatokban kapott eredményeket, mivel kimutatják, hogy a hangulat képes befolyásolni mind a döntés eredményét, mind a döntési stratégiákat, továbbá, hogy a döntés fontossága a hangulati hatások jelentős közvetítője, s hogy a rossz hangulatnak összetettebb és kontextusfüggő következményei vannak, mint a jó hangulatnak. Ezek az eredmények érzékenyebben és a korábbi vizsgálatoknál finomabban ábrázolják, hogy a hangulat miként befolyásolja a realisztikus döntéseket.

Ezek az eredmények ismét csak szociális változók, és a döntésekre gyakorolt hangulati hatások közvetítésével a motivált, ellenőrzött feldolgozási stratégiák fontosságára utalnak. A döntések nem pusztán absztrakt, kognitív problémák; a „valóságos” életben általában a konfliktus valamilyen elemét, a személyes kockázat és a lehetséges jutalom esélyét tartalmazza (JANIS és MANN, 1977). A rossz hangulat egyik következménye az önbizalom csökkenése (KAVANAGH és BOWER, 1981), ami viszont torzíja az interperszonális döntéseket, mivel az emberek arra töreksenek, hogy hangulatukat javítsák. Hasonlóképpen, a jó hangulat megnöveli az önbizalmat, ami arra ösztönzi az embereket, hogy nagyobb kockázatot vállaljanak, „sarkítottabban” döntsenek, kevesebb információ alapján, és hamarabb jussanak el a döntéshez.

8. ábra

A hangulat (vidám, szomorú, semleges) és a döntéstípus (személyes, személytelen) hatása (a) a döntési hatékonyságra és (b) a döntéshez használt információk típusára. (A fenti ábrán a magasabb számok nagyobb döntési hatékonyságot és az interperszonális információval szemben a feladattal összefüggő információk előnyben részesítését jelzik.) (FORGAS, 1988a nyomán)

A HANGULAT HATÁSA AZ ÉNNEL KAPCSOLATOS ÍTÉLETEKRE ÉS NÉHÁNY KLINIKAI KÖVETKEZMÉNY

A saját magunkról alkotott ítéleteknek sok közös vonásuk van a társakról alkotott ítéletekkel. Az emberek nincsenek mindig kivételezett helyzetben, hogy a saját magukra vonatkozó információhoz hozzájussanak, és gyakran ugyanazokra a következtetési folyamatokra kell hagyatkozniuk, amelyeket más személyek megítélésekor használnak (FORGAS, 1985). Több elmélet szoros kapcsolatot tételez fel aközött, ahogy saját magunkat látjuk és ahogy másokat szemlélünk (GOFFMAN, 1974). A szimbolikus interakcionista elméletalkotók, mint például George Herbert MEAD (1934) és Charles COOLEY (1901) már régen leírták, hogy saját magunk észlelése végső soron annak tükröződése, ahogy mások látnak bennünket.

Mindazonáltal az én-észlelés során a releváns információk sokkal szélesebb köréhez férünk hozzá, mint mások megítélésekor. Az időleges hangulatok pontosan azért képesek befolyásolni az én-észlelést, mivel a saját magunkról rendelkezésre álló ismeretek gazdagok és többértelműek. Az érzelmi állapotok képesek befolyásolni, hogy mire irányul a figyelem, mire emlékezünk, és hogyan értelmezzük az ismereteket. Az embereket általában azok az adatok érintik a leginkább, és azokra emlékeznek vissza lejobban, amelyek fontosak számukra. Ezt a tendenciát a magasan fejlett és kidolgozott „én-séma” magyarázza, amivel önmagunkról rendelkezünk, valamint az, hogy az énnel kapcsolatos információkat gazdagabb asszociációk veszik körül, és ezeket az információkat mélyebben dolgozzuk föl. Ugyanakkor az énnel kapcsolatos információk emlékezeti előnyét nemcsak a kognitív jellemzők, hanem különleges érzelmi töltésük is magyarázhatja (BOCK, 1988). Hasonlóképpen, a hangulatnak nagyobb hatása lehet a saját magunkról alkotott ítéletekre, mint a társak megítélésére.

A saját képességeinkről és hatékonyságunkról alkotott ítéletek különösen fontosak lehetnek (BANDURA, 1977), mivel könnyen fordulhatnak át önbeteljesítő jóslatokká. A pszichoterápia számos formája összpontosít arra, hogy a beteg kedvezőbbnek érzékelle saját képességeit és hatékonyságát, azon az alapon, hogy ez szükséges (de nem feltétlenül elégséges) feltétele a teljesítmény javulásának. Az időleges hangulat fontos meghatározója az én hatékonyságára vonatkozó ítéleteknek (KAVANAGH és BOWER, 1981): a vidám hangulatú emberek által az én hatékonyságára adott ítéletek pozitívabbak, a szomorú hangulatban lévő emberek által adott ítéletek pedig negatívabbak.

Az én-észlelés hangulati alapú torzításai számos érzelmi zavar, közöttük elsősorban a depresszió szempontjából kritikusak (BECK, 1967; 1976; KRANTZ, 1988; OTTAVIANI és BECK, 1988). A depressziós betegek gyorsabban hívják elő kellemetlen emlékeiket, mint a kellemeseket (LLOYD és LISHMAN, 1975), és hajlanak arra, hogy a másoktól kapott visszajelzéseket negatív irányba fordítsák (DEMONBREUN és CRAIGHEAD, 1977; GOTLIB, 1983; WENER és REHM, 1975). A depressziós betegek kritikusabban értékelik saját viselkedésüket is (ROTH és REHM, 1980). Saját kutatásaink azt mutatják, hogy ezek a torzítások mindenképpen kapcsolatban állnak az érzelmeikkel, hiszen normális személyeknél is viszonylag könnyen előidézhető, ha időlegesen diszforikus hangulatba hozzuk őket (FORGAS és

mts., 1984; lásd 1. és 2. ábra), és a különféle Interakciók helyzetekben egyaránt fellépnek (FORGAS, 1982).

Az érzelmi eredetű ítéletalkotási torzítások más betegségek esetén is fontos szerepet játszanak. Kimutatták, hogy a neurotikusok „az én szempontjából kedvező információkkal szemben inkább az énré nézve negatív információkat dolgozzák fel” (JUNG és MARTIN, 1981, 205. o.), és úgy tűnik, hogy „az erős neurotikusságra jellemző Idioszinkrátikus Információfeldolgozás a szelektív figyelem egyik következménye” (MARTIN, WARD és CLARK, 1983, 495. o.). A neuroticizmusskálán magas pontszámot elérő személyek önmagukról több negatív információt is idéznek fel, mint társaikról. Mind a depresszió, mind a neurotikusság egymástól függetlenül összekapcsolódott azzal a tendenciával, hogy a személy negatívan értékeli magát, s hogy a kellemetlen eseményeket olyan belső, állandó és globális tényezőkné tulajdonítja, melyek nem állnak saját kontrollja alatt (MARTIN és CLARK, 1985). Valóban úgy tűnik, hogy a neurotikusoknál az énré vonatkozó negatív információ torzított kognitív feldolgozása a depresszió klinikai epizódjainak előfutára lehet. Az egészséges, depressziós és neurotikus személyekkel végzett fenti vizsgálatok kimutatták, hogy az énré vonatkozó ítéletek hangulati eredetű torzításai valószínűleg fontos szerepet játszanak az affektív zavarok etiológiájában és fennmaradásában.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Láttuk, hogy az érzelmi állapotok széles körű és tartós hatást gyakorolnak a szociális ítéletek számos formájára. Napjaink érzelem előfeszítési elmélettel szerint ezeket a torzításokat az általános kognitív folyamatokban, például az asszociációkban, figyelemben, tanulásban és emlékezetben lezajló nem specifikus következtetések okozzák. Mivel a szociális észlelés nagymértékben következtetéseken és értelmezésen alapul, a hangulattal egybevágó információra irányuló szelektív figyelem, s az, hogy az ilyen információt jobban tanuljuk, és jobban rendelkezésünkre áll, valóban képes magyarázni a szociális ítéletek hangulati eredetű torzításainak itt tárgyalt számos formáját.

Mindazonáltal a kísérleti adatok azt is jelzik, hogy a nem specifikus érzelem- előfeszítési hatások mellett, melyeket a jelenlegi modellek hangsúlyoznak (BOWER, 1981; CLARK és ISEN, 1982), valószínűleg számos más járulékos hatás is fellép a szociális ítéletekre. A pozitív és negatív érzelmek eltérő hatása, az énré, illetve a társakra vonatkozó ítéletek eltérései és a hangulat hatásainak függése az ítéletalkotás kontextusától arra utalnak, hogy az érzelem- előfeszítési modellek által feltételezett automatikus feldolgozási torzításokra magasabb szintű korlátozások rakódnak rá (FORGAS, 1981a; 1983).

Úgy tűnik, hogy az érzelem-előfeszítési elméletek által jelenleg nem kezelt járulékos változók két csoportra oszlanak: (a) motivációkra, és (b) szociokulturális tényezőkre. A motivációs tényezők valószínűleg fontos szerepet játszanak a megismerésre gyakorolt hangulati hatások közvetítésében, nemcsak az érzelem és a motiváció közötti hagyományosan szoros kapcsolat miatt, hanem azért is, mert a hangulatok hedonisztikus szempontból is fontosak (ALLPORT, 1968). Amennyiben az emberek örömkere-

ső és fájdalomkerülő lények, motivációjuk arra irányul, hogy inkább a pozitív, mint a negatív érzelmi állapotokat keressék, és ez interferálhat azzal az automatikus feldolgozási stratégiával, amit az érzelem előfeszítési modellek feltételeznek (CLARK és ISEN, 1982). Az itt bemutatott vizsgálatok között bizonyítékkal szolgálnak az ilyen ellenőrzött feldolgozási stratégiákra negatív érzelmi állapotokban.

A közvetítő változók másik osztálya szociokulturális eredetű, és valószínűleg elsősorban szintén a negatív hangulatok hatásait módosítja. A szociális ítéleteket sohasem kulturális vákuumban hozzuk, és a társadalmi kívánatosság erős hatása még az olyan látszólag ártatlan ítéletekben is megnyilvánul, mint amilyen a kockázátészlelés (BROWN, 1965). Egy nemrégiben végzett kísérletben a pozitív és negatív érzelmek hatásait hasonlítottuk össze csoportok és egyének által adott szociális ítéletekre. Azt vártuk, hogy a csoportvita egyik legfontosabb következménye az lesz, hogy megvilágítja az ítéletek normatív aspektusait. Feltételezésünk szerint a csoportvitáknak, összhangban a vélemények szélsőséges irányba tolódásával (FORGAS, 1977; 1981b), jó hangulat esetén hangsúlyoznia kell a torzításokat pozitív irányba, míg negatív hangulat esetén csökkentenie kell a torzításokat negatív irányba. A csoportvitát követően az információfeldolgozási stratégiák erősebb kontrollja és a kulturális korlátok nagyobb tudatossága érvényesül. Az eredmények alátámasztották ezt a feltevést. A csoportok több pozitív és kevesebb negatív ítéletet alkottak, mint a csoporttagok egyénenként (FORGAS, 1988a).

Úgy tűnik tehát, hogy az alapvető kognitív előfeszítési modellek nem adják a szociális ítéletekre gyakorolt hangulati hatások teljes magyarázatát. A rendelkezésre álló eredményeket jobban képes integrálni egy olyan kiterjesztett modell, mint amilyen például BOWER és COHEN (1982) táblamodellje, amely a szociális, kulturális és motivációs változókat is magában foglalja (vö. FORGAS, 1983). Ez az elmélet azonban több területen is részletesebb specifikációt igényel. Világosabban meg kell különböztetni például a különböző érzelmi állapotok hatásait egymástól. Különbséget kell tenni például a különösebb ok nélkül enyhe, de tartós érzelmek és az olyan epizodikus érzelmek között, amelyek „általában azonosítható okkal keletkeznek, gyorsan létrejönnek, és rövid ideig tartanak” (CLORE, 1985, 5. o.). Ebben az értelemben a napjainkig felhalmozott eredmények elsősorban a *hangulatnak* a szociális ítéletekre gyakorolt hatását tükrözik. GALLAGHER és CLORE (1985) azt találták, hogy „eltérően az általános ... hangulati állapotoktól, a specifikus érzelmeknek nagyon is lokalizálható hatásai vannak az ítéletekre” (CLORE, 1985, 7. o.). Hasonlóképpen további kutatás szükséges azoknak az érzelemértelmezési szabályoknak az azonosítására, amelyekre az emberek saját érzelmi állapotaik értelmezésében támaszkodnak. Vannak más megközelítések is, mint amilyen például ANDERSON (1983) ACT-architektúrájának alkalmazása az érzelmi folyamatok magyarázatára, amelyek egy lényegét tekintve információfeldolgozási paradigma keretén belül elégséges teret biztosítanak a szociális és motivációs szabályok beépítésére, s így várhatóan ígéretes elméleti fejlődést tesznek lehetővé (lásd BRANSCOMBE, 1988).

A jövő kutatásának egyik legfontosabb feladata, hogy a szociális ítéletalkotásra gyakorolt érzelmi hatások átfogó és gazdaságos elméletét létrehozza. Amíg az elméleti elvek ilyen koherens készlete nem alakul ki,

meggyőző és érdekes, de elméletileg nem mindig egyöntetű empirikus eredményekre vagyunk utalva. Nyilvánvalóan szükség van további kutatásokra, hogy változatos köznap helyzetekben demonstráljuk a hangulatnak a személyes és szociális ítéletekre gyakorolt hatásait, hogy gazdaságos szocio-kognitív elméletet alkossunk, amely teljes mértékben magyarázni képes ezeknek a torzításoknak a működését.

(László János fordítása)

A kézirat elfogadása: 1988. szeptember

IRODALOM

- ALLPORT, G. W., 1968, The historical background of modern psychology, In: G. Lindzey and E. Aronson (eds.), *The Handbook of Social Psychology*, Mass.: Addison Publishing Co.
- ANDERSON, J. R., 1983, *The architecture of cognition*, Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- ANDERSON, J. R. and BOWER, G. H., 1973, *Human associative memory*, New York, Winston.
- ASCH, S. E., 1946, Forming Impressions of personality, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 41, 258-290.
- BANDURA, A., 1977, Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change, *Psychological Review*, 84, 191-215.
- BECK, A. T., 1967, *Depression: Clinical, Experimental and Theoretical Aspects*, New York, Harper and Row.
- BECK, A. T., 1976, *Cognitive Therapy and Emotional Disorders*, New York, International Universities Press.
- BOCK, M., 1988, Emotion, self and memory, In: K. FIEDLER and J.P. FORGAS (eds), *Affect, cognition and social behaviour*, Toronto, Hogrefe.
- BOWER, G. H., 1981, Mood and memory, *American Psychologist*, 36, 129-148.
- BOWER, G. H., 1983, Affect and cognition, *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 302 (B), 387-403.
- BOWER, G. H., 1985, *Review of research on mood and memory*, Paper presented at the symposium 'Affect and Cognition' of the British Psychological Society, Oxford.
- BOWER, G. H., 1986, *Updating research on mood and memory*, Unpublished manuscript, Stanford University.
- BOWER, G. H. and COHEN, P. R., 1982, Emotional Influences In memory and thinking, Data and theory, In: M. S. CLARK and S. T. FISKE (eds.), *Affect and Cognition*, Hillsdale, N. J., Erlbaum.
- BOWER, G. H., GILLIGAN, S. G. and MONTEIRO, K. P., 1981, Selectivity of learning caused by affective states, *Journal of Experimental Psychology, General*, 110, 451-473.
- BOWER, G. H. and MAYER, J. D., 1985, Failure to replicate mood-dependent retrieval, *Bulletin of the Psychonomic Society*, 23, 39-42.
- BOWER, G. H., MONTEIRO, K. P. and GILLIGAN, S. G., 1978, Emotional mood as a context for learning and recall, *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 17, 573-585.
- BRANSCOMBE, N., 1988, Conscious and unconscious processing of affective and cognitive information, In: K. FIEDLER and J. P. FORGAS (eds), *Affect, cognition and social behaviour*, Toronto, Hogrefe.
- BROADBENT, D., 1986, *The implications of Anderson's ACT model for emotional and cognitive processing*, Paper given at the Emotion and Cognition Discussion Group, Department of Experimental Psychology, University of Oxford, November.

- BROWN, R., 1965, *Social Psychology*, New York, The Free Press.
- BYRNE, D., 1971, *The attraction paradigm*, New York, Academic Press.
- CLARK, M. S. and ISEN, A. M., 1982, (eds), *Cognitive social psychology*, New York, Elsevier.
- CLARK, M. S., MILBERG, S. and ERBER, R., 1988, Arousal state dependent memory evidence and some implications for understanding social judgements and behaviour, In: K. FIEDLER and J. P. FORGAS (eds), *Affect, cognition and social behavior*, Toronto, Hogrefe.
- CLARK, M. S. and WADDEL, B. A., 1983, Effect of moods on thoughts about helping, attraction and information acquisition, *Social Psychology Quarterly*, 46, 31-35.
- CLORE, G., 1985, *The cognitive consequences of emotion and feeling*, Presented at the APA Symposium 'Emotions and feelings', Los Angeles, September.
- CLORE, G., SCHWARZ, N. and KIRSCH, J., 1983, *Generalized mood effects on evaluative judgements*, Midwestern Psychological Association, Chicago, May.
- COLLINS, A. M. and LOFTUS, E. F., 1975, A spreading-activation theory of semantic processing, *Psychological Review*, 82, 407-428.
- COOLEY, C. H., 1901/1966, *Social process*, Carbondale, Southern Illinois University Press.
- CRAIK, F. I. M. and TULVING, E., 1975, Depth of processing and the retention of words in episodic memory, *Journal of Experimental Psychology, General*, 104, 268-294.
- DEMONBREUN, B. G. and CRAIGHEAD, W. E., 1977, Distortion of perception and recall of positive and neutral feedback in depression, *Cognitive Therapy and Research*, 1, 311-329.
- FESHBACH, S. and SINGER, R. D., 1957, The effects of fear arousal and suppression of fear upon social perception, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 55, 283-288.
- FORGAS, J. P., 1977, Polarisation and moderation of person perception judgements as a function of group interaction style, *European Journal of Social Psychology*, 7, 175-187.
- FORGAS, J. P., 1979, *Social episodes: the study of interaction routines*, London, Academic Press.
- FORGAS, J. P., (ed.) 1981a, *Social cognition: Perspectives on everyday understanding*, London, Academic Press.
- FORGAS, J. P., 1981b, Responsibility attribution by groups and individuals, The effects of the interaction episode, *European Journal of Social Psychology*, 11, 423-431.
- FORGAS, J. P., 1982, Episode cognition, Internal representations of interaction routines, In: L. BERKOWITZ (ed.) *Advances in Experimental Social Psychology*, New York, Academic Press.
- FORGAS, J. P., 1983, What is social about social cognition? *British Journal of Social Psychology*, 22, 129-144.
- FORGAS, J. P., (ed.), 1985, *Language and social situations*, New York, Springer.
- FORGAS, J. P., 1987, The role of physical attractiveness in the interpretation of facial expression cues, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13, 478-489.
- FORGAS, J. P., 1988a, *The effects of mood on individual and group judgements*, Unpublished manuscript, University of NSW.
- FORGAS, J. P., 1988b, *The effects of mood on decision-making*, Unpublished manuscript, University of NSW.
- FORGAS, J. P. and BOWER, G. H., 1987, Mood effects on person perception judgements, *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 53-60.

- FORGAS, J. P. and BOWER, G. H., 1988, Affect in social and personal judgements, In: K. FIEDLER and J. P. FORGAS (eds.), *Affect, cognition and social behaviour*, Toronto, Hogrefe.
- FORGAS, J. P., BOWER, G. H. and KRANTZ, S., 1984, The influence of mood on perceptions of social interactions, *Journal of Experimental Social Psychology*, 20, 497-513.
- FORGAS, J. P., BURNHAM, D. and TRIMBOLI, V. C., 1988, Mood, memory and social judgements in children, *Journal of Personality and Social Psychology*, (In press).
- FORGAS, J. P. and MOYLAN, S., 1987, After the movies: The effects of mood on social judgements, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13, 465-477.
- GALLAGHER, D. J. and CLORE, G. L., 1985, *Emotion and judgement: Effects of fear and anger on relevant and irrelevant cognitive tasks*, Paper presented at the Midwestern Psychological Association, Chicago, May.
- GARBER, J. and HOLLON, S. D., 1980, Universal versus personal helplessness in depression: Belief in uncontrollability or incompetence? *Journal of Abnormal Psychology*, 89, 56-66.
- GOFFMAN, E., 1974, *Frame analysis*, Harmondsworth, Penguin.
- GOTLIB, I., 1983, Perception and recall of interpersonal feedback, Negative bias in depression, *Cognitive Therapy and Research*, 7, 399-412.
- GOUAUX, C. and SUMMERS, K., 1973, Interpersonal attraction as a function of affective state and affective change, *Journal of Research in Personality*, 7, 254-260.
- GIFFITT, W., 1970, Environmental effects on interpersonal behaviour, Ambient effective temperature and attraction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 15, 14-144.
- HEIDER, F., 1958, *The psychology of interpersonal relations*, New York, Wiley.
- HILGARD, E. R., 1980, *Journal for the History of the Behavioural Sciences*, 16, 107-117.
- ISEN, A. M. and DAUBMAN, K. A., 1984, The influence of affect on categorization, *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1206-1217.
- ISEN, A. M. and MEANS, B., 1983, The influence of positive affect on decision-making strategy, *Social Cognition*, 2, 18-31.
- ISEN, A. M., MEANS, B., PATRICK, R. and NOWICKI, G., 1982, Some factors influencing decision-making strategy and risk taking, In: M. S. CLARK and FISKE (eds), *Affect and Cognition*, Hillsdale, Erlbaum.
- ISEN, A. M., JOHNSON, M. M. S., MERTZ, E. and ROBINSON, G. F., 1985, The effects of positive affect on the unusualness of word associations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 1413-1426.
- ISEN, A. M. and PATRICK, R., 1983, The effect of positive feelings on risk-taking, When the chips are down, *Organizational Behavior and Human Performance*, 31, 194-202.
- ISEN, A. M., SHALKER, T. E., CLARK, M. and KARP, L., 1978, Affect, accessibility of material in memory, and behaviour: a cognitive loop? *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 1-12.
- IZARD, C. E., 1964, The effect of role-played emotion on affective reactions, Intellectual functioning and evaluative ratings of the actress, *Journal of Clinical Psychology*, 20, 444-446.
- JANIS, I. L. and MANN, L., 1977, *Decision making*, New York, The Free Press.
- JOHNSON, E. J. and TVERSKY, A., 1983, Affect, generalization and the perception of risk, *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 20-31.

- KAVANAGH, R. and BOWER, G. H., 1981, *The effects of mood on self-efficacy*, Manuscript, Stanford University.
- KELLY, G. A., 1955, *The psychology of personal constructs*, New York, Norton.
- KRANTZ, S., 1988, The influence of information on depressive cognition, In: K. FIEDLER and J. P. FORGAS (eds), *Affect, cognition and social behaviour*, Toronto, Hogrefe.
- LLOYD, G. G. and LISHMAN, W. A., 1975, Effect of depression on the speed of recall of pleasant and unpleasant experiences, *Psychological Medicine*, 5, 173-180.
- LOTT, A. J. and LOTT, B. E., 1968, A learning theory approach to interpersonal attitudes, In: A. G. GREENWALD, T. C. BROCK and T. M. OSTROM (eds.), *Psychological foundations of attitudes*, New York, Academic Press.
- MARTIN, M., 1985, Neuroticism as predisposition towards depression: a cognitive mechanism, *Personality and Individual Differences*, 3, 353-365.
- MARTIN, M. and CLARK, D. M., 1985, Cognitive mediation of depressed mood and neuroticism, *IRCS Medical Sciences*, 13, 352-353.
- MARTIN, M., WARD, J. C. and CLARK, D. M., 1983, Neuroticism and the recall of positive and negative personality information, *Behaviour Research and Therapy*, 21, 495-503.
- MAYER, J. D. and VOLANTH, A. J., 1986, Cognitive involvement in the mood response system, *Motivation and Emotion*, 5, 201-221.
- MEAD, G. H., 1934, *Mind, self and society*, Chicago, Chicago University Press.
- ORTONY, A., CLORE, G. and COLLINS, J., 1987, *Principia Pathematica*, Erlbaum, New Jersey.
- OTTAVIANI, R. and BECK, A. T., 1988, Recent trends in cognitive theories of depression, In: K. FIEDLER and J. P. FORGAS (eds.), *Affect, cognition and social behaviour*, Toronto, Hogrefe.
- ROTH, D. and REHM, L. P., 1980, Relationship between self-monitoring processes, memory and depression, *Cognitive Therapy and Research*, 4, 149-157.
- SCHERER, K., 1984, On the nature and function of emotion: A component process approach, In: K. R. SCHERER and P. E. EKMAN (eds.), *Approaches to Emotion*, Hillsdale, N. J., Erlbaum.
- SCHIFFENBAUER, A., 1974, Effect of observer's emotional state on judgements of the emotional state of others, *Journal of Personality and Social Psychology*, 30, 31-35.
- SCHNEIDER, D. J., 1973, Implicit personality theory: A review, *Psychological Bulletin*, 79, 294-309.
- SCHWARZ, N. and CLORE, G. L., 1983, Mood, misattribution and judgements of well-being: Informative and directive functions of affective states, *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 513-523.
- SCHWARZ, N. and CLORE, G. L., 1985, *Exploring the effects of mood on social judgements*, Paper presented at the Midwestern Psychological Association, Chicago, May.
- SNYDER, M. and CAMPBELL, B., 1980, Testing hypotheses about other people: the role of the hypothesis, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 6, 421-426.
- STRACK, F., SCHWARZ, N. and GSCHNEIDER, E., 1985, Happiness and reminiscing: The role of time perspective, affect and mode of thinking, *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1460-1469.
- TAFT, R., 1955, The ability to judge people, *Psychological Bulletin*, 52, 1-23.

- TULVING, E. and PEARLSTONE, Z., 1966, Availability versus accessibility of information in memory for words, *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 5, 381-391.
- WEINER, B., 1980, A cognitive attribution-emotion-action model of motivated behaviour, *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 186-200.
- WENER, A. E. and REHM, L. P., 1975, Depressive affect: A test of behavioural hypothesis, *Journal of Abnormal Psychology*, 84, 221-227.
- WESSMAN, A. E. and RICKS, D. F., 1966, *Mood and personality*, New York, Holt, Rinehart and Winston.
- WYER, R. S. and SRULL, T. K., 1981, Category accessibility: Some theoretical and empirical issues concerning the processing of social stimulus information, In: E. T. HIGGINS, C. P. HERMAN and M. P. ZANNA (eds), *Social cognition: the Ontario symposium*, Hillsdale, N. J.; Erlbaum.
- YOUNG, G. C. D. and MARTIN, M., 1981, Processing information about the self by neurotics, *British Journal of Clinical Psychology*, 20, 205-212.
- ZAJZONC, R. B., 1980, Feeling and thinking: Preferences need no inferences, *American Psychologist*, 35, 151-175.

JOSEPH P. FORGAS

AFFECTIVE INFLUENCES ON SOCIAL PERCEPTION AND JUDGEMENTS

This paper surveys current empirical and theoretical knowledge about how effective states influence social judgements. Early work on the role of emotions in social perception is reviewed, followed by a discussion of contemporary socio-cognitive theories seeking to explain such effects. Several of our empirical studies are summarised, demonstrating affective influences on social judgements, due to (a) associative, (b) selective attention, (c) memory and (d) learning biases. The role of moods in judgements about the self, decision-making, and in clinical conditions are considered. Findings confirm the consistent and significant influence of affective states in biasing the learning, recall and use of affect-consistent materials in judgements. The effects of negative moods were found to be less reliable and more context dependent than positive mood effects. Alternative theoretical interpretations of our and others' results are considered, and an extended mood-priming model is proposed as the best currently available explanation of the empirical findings.